

2.9.2025

Sosiaali- ja terveysministeriö

**Asiantuntijalausunto kuulemistilaisuuteen 8.9.2025 – Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteet**

THL haluaa ensiksi kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteista. Näemme tässä valmistelussa paljon myönteisiä piirteitä, mutta samalla myös joitakin haasteita, jotka ovat tärkeää tunnistaa.

Ensimmäiseksi on syytä korostaa periaatteiden vahvuuksia. Lakiin kirjattavat palveluvalikoiman periaatteet (terveperiaate, turvallisuus, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus, yhdenvertaisuus ja ihmisarvon loukkaamattomuus) tuovat selkeyttä ja johdonmukaisuutta päätöksentekoon niin kansallisella, alueellisella kuin asiakastyönkin tasolla. On erittäin merkittävää, että ennaltaehkäisy ja väestön hyvinvoinnin edistäminen nostetaan palveluiden rinnalle. Tämä linjaus luo mahdollisuuksia pitkäjänteiseen sosiaali- ja terveyspolitiikkaan ja voi vähentää raskaampien palvelujen tarvetta tulevaisuudessa.

Pidämme myös tärkeänä, että periaatteet nojaavat perus- ja ihmisoikeuksiin, jotka luovat periaatteille vahvan oikeudellisen perustan. Yhdenvertaisuuden ja ihmisarvon loukkaamattomuuden korostaminen antaa vahvan arvopohjan palveluvalikoiman käytännön soveltamiselle. Samoin vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden huomioiminen on perusteltua: se ohjaa siihen, että käytössä ovat näyttöön ja parhaaseen tietoon perustuvat ja turvalliset menetelmät, jotka tukevat sekä yksilön ja väestön hyvinvointia että julkisen talouden kestävyyttä.

Samalla on kuitenkin tärkeää tunnistaa myös haasteet. Periaatteet jäävät väistämättä melko yleiselle tasolle, ja kysymys kuuluukin, miten ne jalkautuvat käytännön asiakastyöhön. Tämä edellyttää suosituksia, menetelmällistä tukea ja henkilöstön osaamisen vahvistamista eri tasoilla. Toimeenpano edellyttää vastuutahojen selkeää nimeämistä ja roolittamista eri tasoilla.

Toinen haaste liittyy vaikuttavuusnäyttöön. Terveysdenhuollon puolella tutkimusnäyttöä on runsaasti edeltäviltä vuosikymmeniltä, mutta sosiaalihuollossa vaikuttavuuden tutkimus on vasta alkuvaiheessa. Sosiaalihuollon palveluista on myös vaikeampi saada tutkimuksellista näyttöä ja sosiaalihuollon

2.9.2025

tieto perustuu usein myös kokemusperäiseen asiantuntijuuteen. On tärkeää, ettei tämä johda sosiaalihuollon aliarviointiin palveluvalikoimatyön edelleen kehittämisessä. Sote-järjestelmän integraation eteneminen edellyttää myös integroitujen palveluiden periaatteiden ottamista palveluvalikoimaan.

Lisäksi on huomioitava resurssien riittävyys. Kustannusvaikuttavuus on välttämätön periaate, mutta talouden kiristyessä se voi korostua liiaksi ja syrjäyttää yksilön tarpeista lähtevän tuen. Yhdenvertaisuuden toteutuminen käytännössä on myös iso kysymys: vaikka periaatteet ovat valtakunnallisesti samat, alueiden väliset resurssierot voivat silti johtaa eriarvoisuuteen palvelujen saatavuudessa.

Lopuksi haluamme todeta, että palveluvalikoimaa ei voida määritellä tyhjentävästi, vaan sen on kehityttävä jatkuvasti uuden tutkimusnäytön ja kokemustiedon pohjalta. Onnistuminen riippuu siitä, että luomme rakenteet vaikuttavuustiedon hyödyntämiselle ja sitä tukevat insentiivit sekä pidämme yllä jatkuvaa vuoropuhelua keskeisten toimijoiden kesken.

Yhteenvetona toteamme, että palveluvalikoiman periaatteet muodostavat vahvan perustan järjestelmän kehittämiselle. Nyt ratkaisevaa on, miten ne viedään käytäntöön niin, että ne tukevat aidosti ihmisten hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja sosiaali- ja terveystalouden kestävä kehittämistä.

Kehittämiskojohtaja

Anu Muuri